

ISTORIA, COMPONENTĂ DEFINITORIE A IDENTITĂȚII NAȚIONALE. RĂPIREA BASARABIEI ÎN CONCEPȚIA LUI MIHAI EMINESCU

Adrian Jicu, dr.conf.univ.⁵³
Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău

Abstract: Starting from a semiotic model of national identity, I will deal in this paper with one of its main elements: history. However, my text won't cover only theoretical aspects, but I will also apply them to a symbolic case for Romanian nationalism: Mihai Eminescu's journalistic activity. His articles are extremely relevant for defining Romanian national identity throughout the 19th century and not only. In his opinion, history is a main argument for preserving national identity and this idea makes him often refer to Basarabia as an example for Romanians' struggle to defend their territories.

I. Identitatea națională. Un (posibil) model semiotico-procedural

Complexa problemă a identității naționale a generat numeroase controverse, acaparând interesul unor discipline dintre cele mai diverse, care au încercat să-i delimiteze specificul. Specialiști în filosofie, studii culturale, studii politice, imagologie, mitologie, istorie sau antropologie oferă tot atâtea perspective asupra unui concept ofertant, care nu se lasă ușor definit. În contextul globalizării și al interogațiilor asupra destinului umanității, discuțiile asupra identității devin tot mai presante, concretizându-se într-o uriașă bibliografie de specialitate.

Construirea unui model semiotico-procedural care să ilustreze componentele esențiale ale identității naționale e o sarcină dificilă, dată fiind diversitatea punctelor de vedere exprimate și nevoia de generalizare a conținuturilor, astfel încât produsul rezultat să-și demonstreze funcționalitatea indiferent de specificul nației căreia îi este aplicat. Peter Alter consideră că naționalismul se hrănește din conștiința identității naționale, reductibilă la limbă, cultură, conștiință istorică, obiceiuri, comunicare socială, religie și obiective politice⁵⁴. În schimb, autorii *Enciclopediei del Nacionalismo* restrâng componentele definitorii ale identității naționale la trei elemente, puse în relație cu mitologia națională: „Între elementele cele mai potrivite pentru a fi supuse mitizării, și care prin deschiderea lor împrumută cel mai bine aceste funcții sunt cele trei care, prin tradiție, au servit pentru a descrie identitatea națională:

---

⁵³ Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului „Valorificarea identităților culturale în procesele globale”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/89/1.5/S/59758. This paper is supported by the Sectorial Operational Programme Human Resources Development (SOP HRD), financed from the European Social Fund and by the Romanian Government under the contract number SOP HRD/89/1.5/S/59758”.

⁵⁴ Peter Alter, „What is Nationalism?”, in *Nationalism*, translated by Stuart Mckinnon-Evans, London, Edward Arnold, 1989, pp. 3-10.

*limba, rasa și caracterul național*⁵⁵ În definirea conceptului poate fi invocat chiar Stalin, citat de E. J. Hobsbawm pentru o afirmație privitoare la „națiune”, care include ceva din sensul „identității naționale”: „O națiune este o comunitate istoric evoluată și stabilă de limbă, teritoriu, viață economică și alcătuire psihologică manifestată într-un cadru cultural.”⁵⁶

Pornind de la premisa că un stat se inventează, Michel Metzeltin sugerează următoarele etape în procesul de legitimare a acestui construct: conștientizarea (atribuția elitelor), teritorializarea, istoricizarea, standardizarea unei limbi naționale, canonizarea unor texte, instituționalizarea (prin simboluri ca stema, steagul, imnul etc.), medializarea (școli, armată, monumente etc.) și globalizarea.⁵⁷ Chiar dacă sfera noțiunii este astfel lărgită considerabil, prin înglobarea unor noi categorii, ea nu acoperă zone precum credințele religioase sau folclorul, care, la rândul lor, pot contribui la definirea identității unei națiuni.

Mai mult, chiar cu aceste completări, suntem departe de rezolvarea problemei, întrucât identitatea națională nu este o chestiune unidirecțională, statică, ci trebuie privită ca proces de interrelaționare, prin trimitere la imagologie. Din acest unghi, identitatea se contruiește prin raportare la ceilalți, ca rezultat a ceea ce gândim noi despre ceilalți și, deopotrivă, a ceea ce gândesc ceilalți despre noi.⁵⁸ Vintilă Mihăilescu, autor al unui studiu intitulat *România: simptome gastro-identitare*, consideră că ipostazele identității sunt: **a.** identitatea ca fapt de conștiință (act intențional, implicând căutarea de sine); **b.** identitatea ca structuri discursive, tributară practicilor discursive ale unui anumit context; **c.** identitatea ca act de putere; **d.** identitatea ca alteritate (presupune un public la care se raportează); **e.** identitatea ca act de legitimare; **f.** limba e componentă structurală, nu simplu mijloc de manifestare a identității; **g.** strategia identitară urmărește asigurarea apartenenței și evitarea excluderii.⁵⁹ Similar privește problema Constantin Schifirneț, care identifică șase criterii în funcție de care se definește identitatea românească. Ele sunt: **a.** religios: ortodoxia; **b.** lingvistic: limba română; **c.** cultural: cultura populară; **d.** economic: agricultura și păstoritul; **e.** psihologic: tolerant, ospitalier, sceptic, zeflemist, fatalist,

---

⁵⁵ *** *Enciclopedia del Nacionalismo* (editor: Andrés de Blas Guerrero), Madrid, Tecnos, 1997, p. 230.

⁵⁶ I. V. Stalin, *Marxism and the National and Colonial Question*, apud E. J. Hobsbawm, *Nations and nationalism since 1780*, Cambridge University Press, 1990, p. 5 (traducerea mea).

⁵⁷ Michel Metzeltin, *România: stat-națiune-limbă*, București, Univers Enciclopedic, 2002.

⁵⁸ Sugestii interesante în acest sens găsim la Dan Horia Mazilu, *Noi despre ceilalți. Fals tratat de imagologie*, Iași, POLIROM, 1999, Andrei Oișteanu, *Imaginea evreului în cultura română*, ediția a III-a, Iași, POLIROM, 2012, sau Caius Dobrescu, *De la marginalitate la excentricitate. Politici de euroinsolitare a identității românești*, în volumul *Identitatea românească în context european*, coord.: Vasile Boari, Ștefan Borbély, Radu Murea, Cluj-Napoca, „Risoprint”, 2009.

⁵⁹ Vintilă Mihăilescu, *România: simptome gastro-identitare*, în volumul *Cine sunt românii?*, coord.: Vasile Boari, Natalia Vlas, Cluj-Napoca, „Risoprint”, 2009, p. 42.

inactiv, adaptabil și *f.* geopolitic: sinteză între Orient și Occident.⁶⁰

Sintetizând, se poate construi un model semiotico-procedural al identității naționale reductibil, din rațiuni metodologice, la următoarele componente: limbă, sentimentul apartenenței, credință, conștiință istorică, valori voluntar împărtășite, obiceiuri și tradiții moștenite. Dincolo de limitele sale inerente, el își găsește aplicabilitatea în analiza discusului identitar, după cum vom vedea în paginile următoare dedicate publicisticii eminesciene.

II. O controversă istorică: anul 1812

Orice s-ar spune, așa-numita problemă a Basarabiei rămâne controversată. Istoricii români susțin apartenența incontestabilă a teritoriului la Moldova și, implicit, la România, în vreme ce majoritatea celor ruși pretind că acest teritoriu nu mai aparținea românilor când a fost cucerit de armatele rusești. Problema adevărului istoric fiind și ea discutabilă, soluția rezonabilă mi se pare citarea unor surse exterioare, mai credibile prin lipsa de partizanat. Cercetătorii străini care s-au ocupat de acest episod din istoria Moldovei recunosc la unison că, în ciuda evoluțiilor politice sinuoase, Basarabia este un teritoriu românesc prin tradiție. Diferențele survin însă la nivel terminologic, actul din 1812 fiind catalogat drept „*răpire*” sau „*anexare*”. Aceeași istorici găsesc însă explicații diferite pentru modul cum a reușit Rusia o înțelegere avantajoasă cu Imperiul Otoman, chiar dacă se afla într-o situație disperată din cauza iminentului atac al armatelor napoleoniene.

Iată cum explică Keith Hitchins situația Basarabiei la începutul secolului al XIX-lea și interesul Rusiei pentru această zonă aparent neînsemnată: „*Rusia era cea mai agresivă dintre aceste puteri în urmărirea intereselor ei speciale în Moldova și Țara Românească. Între 1786 și 1812, a purtat trei războaie cu Imperiul Otoman, slăbind suzeranitatea otomană la sfârșitul fiecăruia dintre ele și sporindu-și propria influență asupra Țărilor Române. Arareori lipsea din calculele oamenilor de stat ruși ideea anexării directe.*”⁶¹ El analizează în termeni obiectivi contextul premergător și cauzele care au stat la originea cedării Basarabiei de către Imperiul Otoman Rusiei: „*În toamna anului 1811 a avut loc o schimbare politică hotărâtoare la Dunărea de Jos. Țarul Alexandru, care voia să-și elibereze armatele pentru bătălia finală cu Napoleon, a semnat un armistițiu cu otomanii la 28 octombrie. Negocieri ulterioare au condus la semnarea Tratatului de la București la 28 mai 1812. Confruntat cu coaliția antirusă condusă de Napoleon și sigur de iminența unui atac, Alexandru își redusese pretențiile teritoriale asupra Principatelor la acea parte a Moldovei ce se întindea între Nistru și Prut, teritoriu ce va fi cunoscut sub numele de Basarabia.*”⁶²

---

⁶⁰ Constantin Schifirneț, *Identitatea românească în contextul modernității tendențiale*, în volumul *Cine sunt românii?*, coord.: Vasile Boari, Natalia Vlas, Cluj-Napoca, „Risoprint”, 2009, p. 74.

⁶¹ Keith Hitchins, *Românii (1774-1866)*, traducere de George G. Potra și Delia Răzdolescu, București, „Humanitas”, 1998, p. 62.

⁶² *Ibidem*, p. 71.

Dacă lucrările lui Keith Hitchins abordează problema Basarabiei tangențial, cartea semnată de George F. Jewsbury rămâne până astăzi cea mai completă cercetare în domeniu. Lucrarea istoricului american propune o abordare inedită, accentul căzând nu pe descrierea relațiilor diplomatice sau a luptelor politice, ci pe dificultățile de guvernare, pe diferențele între ruși și români. În ceea ce privește evenimentele din 1812, el este explicit, vorbind despre „anexarea” de către Rusia a unui teritoriu românesc: „*Pentru Kotuzov tratatul era un succes strălucit. Mai târziu, negociatorii turci au fost decapitați pentru că semnaseră pacea într-un moment defavorabil. Țarul câștigase cel puțin parțial pariul. Rusia obținuse din nou câștiguri teritoriale.*”⁶³

III. Eminescu despre răpirea Basarabiei

Atitudinea lui Mihai Eminescu privitoare la evenimentele din 1812 trebuie înțeleasă într-un dublu registru: unul realist, istoric, și altul simbolic, ca discurs identitar fondator. Altfel spus, modul cum privește Eminescu anexarea Basarabiei se raportează atât la postul de redactor la „*Timpu*”, cât și la concepția sa generală privind ideea de românităte. Cum teoretizările explicite lipsesc din articolele sale, singura soluție la îndemână rămâne identificarea valorilor pe care le promovează, care devin, astfel, componentele unei gândiri de factură naționalistă.

Seria de articole consacrate de Eminescu relațiilor dintre România și Rusia nu e deloc conjuncturală. Punctul de plecare a fost „*chestiunea orientală*”, un subiect de presă pe care, ca profesionist, nu avea voie să îl rateze. Abordarea lui însă îl separă de majoritatea ziarștilor contemporani, orientați spre actualitate. Eminescu trece dincolo de acest nivel strict informativ, întrucât, pentru el, istoria nu se reducea la consemnarea întâmplărilor de moment, ci presupunea recursul la trecut, căutarea cauzelor care au generat situația prezentă. De aceea, în relatările sale, el trimite la arive și la documente, ca garanție a veridicității celor scrise.

Câtă vreme eforturile Moscovei țin de sprijinirea revoltelor din Serbia și Muntenegru și nu afectează interesele României, atitudinea lui Eminescu este solidară cauzei ortodoxe. Când ziaristul descoperă însă că adevăratele intenții ale imperiului vecin țin de reocuparea sudului Basarabiei, Eminescu își modifică radical atitudinea, devenind un adversar înverșunat al politicii expansioniste. Modificarea de optică nu echivalează cu un act duplicitar, ci demonstrează, mai degrabă, dimensiunea ideal-utopică specifică ziaristicii sale. Convins de bunele intenții ale Rusiei, el se trezește în fața unei amenințări care viza chiar ființa națională a românilor. Respingerea fermă a oricărui compromis are valoare simbolică întrucât Basarabia reprezenta pentru el parte integrantă a Moldovei și, implicit, a identității noastre naționale, în formă concretă, teritorializată.

În articolul („*Cestiunea retrocedării...*”) el avertizează în legătură cu importanța simbolică a acestui teritoriu, atrăgând atenția asupra atitudinii românilor față de Rusia: „*Dar dacă ne dăm bine seamă, nici nu e vorba să pierdem ori să păstrăm Basarabia:*

---

⁶³ George F. Jewsbury *Anexarea Basarabiei la Rusia: 1774-1828*, traducere de Alina Pelea, Iași, POLIROM, 2003, p. 43.

*vorba e cum o vom pierde ori cum o vom păstra. Nenorocirea cea mare ce ni se poate întâmpla nu este că vom pierde și rămășița unei prețioase provincii pierdute; putem să pierdem chiar mai mult decât atîta, încrederea în trăinicia poporului român.”*⁶⁴ Esențială, așadar, este identitatea națională, conștiința că suntem un neam: „*Statul român de astăzi a trecut însă prin mai multe zguduiri și rămâne statoric, fiindcă are două temelii: conștiința românilor și încrederea marilor națiuni europene. Dacă vom câștiga de trei ori atît pămînt pe cât avem și vom pierde aceste temelii, statul român, fie el oricît de întins, va deveni o creațiune trecătoare; iar dacă ne vom păstra temelile de existență socială, Rusia ne poate lua ce-i place și pierderile ne vor fi trecătoare.”*⁶⁵ Motiv pentru care tranzațiile propuse de Rusia sunt respinse tranșant: „*Rusia voiește să ia Basarabia cu orice preț: noi nu primim nici un preț. Primind un preț, am vinde; și noi nu vindem nimic! Guvernul rusesc însuși a pus cestiunea astfel încît românii sunt datori a rămânea până în sfârșit consecuenți moțiunilor votate de către Corpurile legiuitoare; nu dăm nimic și nu primim nimic. Românul care ar cuteza să atingă acest principiu, ar fi un vânzător.”*⁶⁶

Ceea ce s-ar putea numi în publicistica eminesciană bătălia pentru Basarabia poate fi explicat prin trimitere la sintagma lui Thomas Hylland Eriksen, promotorul ideii de „*identitate negociabilă*”, care se construiește.⁶⁷ Ideea, nu neapărat nouă⁶⁸, dobândește valoare prin asociere cu domeniul imagologiei, autorul raportând-o la relația cu ceilalți: „*Ca și alte identități etnice, identitățile naționale se construiesc în relație cu alții; însăși ideea de națiune implică faptul că sunt și alte națiuni sau cel puțin oameni care nu fac parte din ea.*”⁶⁹ Așadar, în analiza atitudinii lui Eminescu față de problema Basarabiei se impune și discutarea polemicii cu presa rusă.

Într-o dispută cu ziarul oficial „*Nordul*”, care, afirmă Eminescu, „*reprezintă în Europa ideile și tendințele politice rusești*”, gazetarul de la „*Timpul*” demontează argumentele jurnaliștilor ruși: „*Populațiunea musulmană-tătărăscă locuind sub corturi, formând o entitate politică în mijlocul Europei și la începutul secolului al XIX- [lea], este o ingenioasă descoperire a corespondentului „Nordului”, pentru care ar*

⁶⁴ Mihai Eminescu, („Cestiunea retrocedării...”), în „*Timpul*”, III, nr. 3, 10.02.1878, în volumul *Opere*, X, p. 46.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ Iată cum privește Eriksen construcția identității: „*Antropologii au fost preocupași de modurile în care simbolurile istorice și culturale sunt manipulate în crearea de identități și forme de organizare etnice. Un asemenea interes implică faptul că identitatea etnică este într-o mare măsură construită*” (traducerea mea). În Thomas Hylland Eriksen, *Ethnicity & Nationalism*, London, Pluto Press, 1993, p. 69.

⁶⁸ Unul dintre specialiștii consacrași în domeniul naționalismului, Benedict Anderson, propunea, încă din 1983, o idee revoluționară, aceea potrivit căreia: „*Națiunea este o comunitate politică imaginată, limitată inerent, dar în același timp suverană.*” (traducerea mea) Benedict Anderson, *Imagined Communities. Reflections on the Origins and Spread of Nationalism*, 2nd edition, London, Verso, 1991, p. 6.

⁶⁹ Thomas Hylland Eriksen, *op. cit.*, p. 111.

trebui să solicite un brevet de invențiune.”⁷⁰ Revenind asupra chestiunii, Eminescu demască falsul și încercarea de mistificare a rușilor: „Ceea ce se numește Basarabie rusească au binevoit rușii s-o numească astfel, dar aceea, afară de părțile de la sud, e Moldovă curată și anume jumătatea țării Moldovei.”⁷¹ Aducând numeroase dovezi istorice, poetul demonstrează că Basarabia aparține Țării Românești încă din sec. al XIV-lea, trecând ulterior la moldoveni și că ea nu a fost cucerită niciodată cu armele de ruși de la tătari, „așa cum pretinde un domn X, în articolul său trimis, chipurile, din București”. Polemica nu avea să se oprească aici. Eminescu continuă lupta împotriva ziarelor prorusești „Le Nord” și „Viedomosti”, cu argumente de factură istorică, juridică și chiar toponimică: „Însuși numele Basarabia țipă sub condeiele rusești. Căci Basarabia nu însemnează decât țara Basarabilor, precum Rusia înseamnă țara rușilor, România țara românilor.”⁷²

O mențiune specială se cuvine făcută în legătură cu numele Basarabia, Eminescu sesizând aici o abilă manipulare a Rusiei, care a transferat numele unei regiuni din sudul Moldovei asupra întregului teritoriu dintre Prut și Nistru pentru a-și justifica astfel pretențiile: „Dar, lăsând Valahia de o parte, ce se numește astăzi Basarabia? Trăgând o linie de la Hotin, din Nistru până în Prut, avem o lature, de la amândouă capetele ei tragem câte o linie până în Marea Neagră, una de-a lungul Nistrului, cealaltă de-a lungul Prutului; iar capetele acestor două linii le încheiem cu o a patra linie formată prin țărmurii Mării Negre. Acest quadrilater cam neregulat se numește azi Basarabia, deși fără cuvânt. (...) Deci nu întreaga țară dintre Prut și Nistru e Basarabia, ci aceasta e numai o fâșie spre sud, hotărâtă și mică, așa cum ne-o arată Cantemir în *Descriptio Moldaviae*. Iată deci marginile reale ale Basarabiei reale: trage o linie curmezișă de lângă Nistru, de la Bender până în vârful lacului Ialpuș la Bolgrad și ai o lature, apoi ia-o de la Bolgrad până în Reni, ai a doua lature, de la Reni pe Dunăre în sus până la Chilia, a treia lature, apoi luând malul Mării Negre până la Cetatea Albă la gura Nistrului, a patra lature; apoi în sus pe Nistru de la Cetatea Albă până la Bender, a cincea lature. Numai pământul coprins între aceste cinci linii s-a numit cu drept cuvânt Basarabie; tot ce-i dasupra e Moldovă curată, războțată de la 1812 încoace.”⁷³

Esențial însă pentru înțelegerea concepției lui Eminescu privitoare la rolul istoriei în conștiința națională rămâne ciclul „Basarabia”, o serie de articole consacrate explicării statutului acestui teritoriu pretins de ruși drept compensație în Războiul din Balcani. Gazetarul simte importanța chestiunii și se documentează temeinic, apelând la surse istorice și documentare de primă mână. El consultă, după cum arată D. Vatamaniuc⁷⁴, *Istoria critică a românilor și Arhiva istorică a României*, de B. P. Hașdeu, *Fragmente zur Geschichte der Rumänen*, de Eudoxius Hurmuzachi, cronicile

⁷⁰ Mihai Eminescu, („În numărul nostru de vineri...”), 19.02.1878, în volumul *Opere*, X, p. 49.

⁷¹ Mihai Eminescu, („Venim încă o dată asupra scrisorii...”), 22.02.1878, în volumul *Opere*, X, p. 53.

⁷² *Idem*, („Argumentul de căpetenie...”), 1 martie 1878, în volumul *Opere*, X, p. 54.

⁷³ *Idem*, „Basarabia”, 3, 4, 7, 8, 10 și 14.03.1878, în volumul *Opere*, X, p. 58.

⁷⁴ D. Vatamaniuc, *Comentarii*, în Mihai Eminescu, *Opere*, X, p. 497.

lui Ureche și Costin, editate de Mihail Kogălniceanu, *Chronica Hușilor și a episcopiei cu asemenea numire*, de P.S.S. Părintele Melchisedek, episcopul Dunărei de Jos și texte memorialistice, redactate de călători sau diplomați care au avut legături cu Țările Române. Materialul istoric este tratat diacronic, Eminescu încercând să demontreze drepturile incontestabile ale românilor asupra Basarabiei.

Eminescu se dovedește, în termenii de astăzi, un fin analist politic, subliniind importanța geostrategică a Basarabiei în contextul politicii sud-est-europene: „*Acest petec de pământ pe care „Le Nord” ar voi să-l sacrificăm prieteniei noastre cu Rusia nu are pentru noi nici un echivalent în lume. El însemnează misiunea noastră istorică, tăria noastră. Pe câtă vreme Basarabia este în mâinile noastre, Rusia nu va putea cuceri Orientul. Căci, după cât dăm noi cu socoteala din ciudatele teorii a frontierelor naturale, a barierelor ostile de învins și a victoriilor repurtate la Cahul și Ismail, cam asta este intenția puternicului nostru vecin.*”⁷⁵ Dincolo de sublinierea lui Eminescu din text, m-aș opri asupra unei alte fraze, „*El însemnează misiunea noastră istorică, tăria noastră.*”, semnificativă din perspectiva valorii simbolice a acestui teritoriu disputat cu Rusia.

Dacă ținem cont de modul cum privește Zdzislaw Mach chestiunea identității, vom avea o explicație pertinentă a vehemenței limbajului eminescian din articolele privind Rusia: „*Identitatea se construiește ca o imagine de sine în procesul comunicării cu ceilalți, care, la rândul lor, exprimă propria lor imagine despre acel individ.*”⁷⁶ Așadar, episodul incriminat, anexarea Basarabiei din 1812, reprezintă un caz de identitate alterată, în care ambele tabere caută să-și justifice pozițiile. De aceea, trebuie să privim lucrurile obiectiv și să înțelegem dedesubturile articolelor care mistificau episodul de la începutul veacului al XIX-lea. Să nu uităm că și pentru Rusia, Basarabia însemna un teritoriu vital, în politica ei de expansiune spre gurile Dunării și spre Balcani. Din acest motiv, imperiul de la răsărit nu făcea decât să-și urmărească interesele, revanșându-se după deciziile care o dezavantajaseră în urma Tratatului de la Paris din 1856.

IV. Locul istoriei în concepția lui Mihai Eminescu despre identitatea națională

Cât de importantă este istoria ca element definitoriu al identității românești se vede, încă o dată, într-unul dintre cele mai vehemente articole, în care mânia eminesciană se dezlănțuie împotriva trădării de neam și a străinilor din Parlament, pe care îi portretizează în tușe groase, caricaturale. Eminescu trimite, din nou, la trecutul istoric și la atitudinea demnă de odinioară, pe care le compară cu josnicia politicianilor contemporani, pe care îi crede vinovați de vânzarea intereselor românești: „*Când s-a luat Bucovina nu s-a găsit un singur român, de la Domn pân-la plugar, de la mitropolit pân-la popa cu opinci care să consimtă a o da, încât guvernul austriac s-a*

---

⁷⁵ *Ibidem*, p.60.

⁷⁶ Zdzislaw Mach, *Symbols, conflict and identity*, New York, State University of New York Press, 1993, p. 3.

văzut silit să dispenseze pe români de jurământul de fidelitate către împăratul. Când la 1812 rușii au luat Basarabia nu s-a găsit un singur român carele să fi căzut sub ispitele Rusiei. Un fanariot a vândut-o, trădând Poarta și Moldova totodată. Un fanariot, C. A. Rosetti, o dă și astăzi muscalilor sub o ploaie de decorații rusești; dar n-o dă singur. Azi puii de fanarioți și tot ce ulița au avut mai corupt și mai înrăutățit se unesc spre a consfinți în mod îndoit vânzarea pământului patriei.”⁷⁷ Este unul dintre pasajele-cheie pentru înțelegerea concepției eminesciene privind rolul istoriei în ecuația identității naționale. Pe lângă funcția argumentativ-persuasivă, binomul trecut-prezent vizează, prin construcția sa antitetică, forjarea unui imaginar identitar aflat într-un stadiu incipient, care se cerea consolidat printr-un discurs mobilizator. Cum însă prezentul trebuia să apară în culori întunecate (să nu uităm că Eminescu scrie la o gazetă a opoziției), argumentele nu puteau fi extrase decât din trecutul neamului, care devine valoarea supremă, către care se îndreaptă năzuințele jurnalistului-poet.

Gazetarul „*Timpului*” acordă istoriei un loc privilegiat în paginile pe care le scrie, intuind că ea (și mai ales cunoașterea trecutului de către cititori) constituie un element esențial în apărarea identității naționale. Așa se explică de ce trecutul dobândește, în opinia sa, valoare ideală. Eminescu crede în destinul nației sale și devine unul dintre constructorii identității naționale. Arjun Appadurai considera că „*Nicio națiune modernă, indiferent de cât de benign este sistemul său politic sau elocvente sunt vocile sale publice în legătură cu virtuți precum toleranța, multiculturalismul sau integrarea, nu e străin de ideea că suveranitatea sa națională e construită pe o temelie a geniului etnic.*”⁷⁸ Este exact cazul publicisticii eminesciene: autorul crede în geniul neamului său, în destinul său exemplar și construiește un mit al românismului. Mit în care istoria joacă un rol central, alături de limbă și credință.

---

⁷⁷ Mihai Eminescu, („Astăzi se deschide Adunarea...”), 16.09.1878, în volumul *Opere*, X, p. 113.

⁷⁸ Arjun Appadurai, *Fear of small numbers (an essay on the geography of anger)*, Durham and London, Duke University Press, p. 3.